

Kauno Laisvės alėjos transformacijos

Jurgita RAUDONYTĖ

Ar žinojote, kad Laisvės alėjos gimtadienis – 1847 m. vasario 21-ąją? Tą dieną caras Nikolajus I patvirtino Kauno miesto vystymo planą, kuriame, be kitų miesto plėtros sprendimų, buvo numatyta ir platesnė už kitas, bulvarų tipo gatvė, sudaryta iš dviejų važiuojamųjų dalių, atskirtų pėsčiųjų taku. Ši gatvė buvo pavadinta Nikolajaus prospektu ir turėjo tapti formuojamo Naujamiesčio traukos centru bei viso plėtros plano kompozicine ašimi.

Kur prasideda Laisvės alėja?

Iki 1851 m. buvo susodintos liepos, o 1860-aisiais gatvė baigta grįsti akmenimis. 1919 m. vasario 16 d. ši gatvė gavo Laisvės alėjos vardą.

Pirmieji išdygę pastatai – mediniai, vieno aukšto gyvenamieji namai. Vėliau pradėti statyti ir mūriniai dviaukščiai, o paskutiniame XIX a. dešimtmetyje atsirado ir trijų aukštų pastatų. Tuo metu buvo pastatytas ir Soboras bei Miesto teatras.

Soboras (dabar – Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčia) buvo pastatytas pačioje XIX a. pabaigoje – 1891 m. birželio 29 d. buvo pašventintas kartinis akmuo ir jau 1895 m. baigtas dekoruoti jo vidus.

Statytas kaip reprezentacinis Kauno tvirtovės statinys, šiandien Soboras priklauso katalikų bažnyčiai, jame vyksta mišios, o katakombose įrengtas muziejus neregiamis.

Šiuo metu būtent Soboras daugelio yra laikomas Laisvės alėjos pradžia, visgi Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakulteto lektorė dr. Jolita Butkevičienė nelinkusi sutikti, kad būtent čia išties prasideda Laisvės alėja: „Soboras – urbanistinis stabdis. Laisvės alėja prasideda ties Žaliakalnio šlaitais ir tęsiasi iki Senamiesčio, taigi, šiuo atveju Soboras nukirto ryšį su Žaliakalniu. Carinės Rusijos laikotarpiu statytas ir propagandinių ženklų turintis Soboras užkerta visus kelius Laisvės alėjos perspektyvai, uždaro gatvę. Be šio statinio Laisvės alėja galėjo atsiremti į Žaliakalnį ir, toliau plėtojant bendrą urbanistinę kompoziciją, kilti šlaitu aukštyn.“

Soboras – dar carinės Rusijos palikimas. O pati Laisvės alėja suklestėjo tarpukariu, Kaunui tapus laikinąja Lietuvos sostine. Šiuo laikotarpiu į Kauną kėlėsi vis daugiau žmonių, miestas po truputį keitėsi, pradėti statyti art deco stiliaus pastatai. Trečiame XX a. dešimtmetyje ant dviaukščių pastatų pradėti statyti antstatai, formuojami tretieji aukštai, sykiu platinamos pirmųjų aukštų vitrinos, pritaikant jas prie prekybinių poreikių.

Vienas iš iki šių dienų išlikusių tarpukariu pristatytų antstatų – Laisvės alėjos 30 numeriu pažymėtas pastatas. Pagal architekto Nikolajaus Andrejevo projektą XIX a. pabaigoje statytame name pirmas aukštas buvo skirtas prekybai, o antrajame įrengti butai ir suformuotos

erdvės įstaigų veiklai. 1928 m. pagal techniko Leono Markovičiaus projektą užstatytas trečias aukštas.

„Pirmieji du aukštai – klasikiniai. Antrame aukšte ryškiai atsiskleidžia istorizmo eklektinė architektūra, matome daug puošybinų detalių. O štai trečiajame pastebimi švelnūs art deco akcentai, pastato kampui architektūriškai užbaigti pasirinktas kupoliukas, tačiau visi šie elementai tarpusavyje labai puikiai dera. Galime nesunkiai atskirti, kad pastato trečias aukštas yra nebe to paties laikotarpio kaip pirmieji du – nors juos skiria vos 30 metų. Tai pastatas, turintis savo veidą, antstatas nesugadina bendro vaizdo, o turi savo laiko žymę ir papildo bendrą kompoziciją“, – pasakojo J. Butkevičienė.

architektūra

Apsimėstinė architektūra nepriimtina

Kaip priešpriešą minėtam pastatui galima išskirti Laisvės alėjos 80 numeriu pažymėtą pastatą, kuriame trečias aukštas buvo suformuotas atkartojant antro aukšto stilių ir virš kurio pastatytas stiklinis antstatas šiek tiek pridengiamas frontonais.

XX a. pradžioje, prieš Pirmąjį pasaulinį karą, šis pastatas buvo dviejų aukštų. Tačiau XXI a. jį perstatant buvo padarytas trečias aukštas, užkelti frontonai ir stiklinis antstatas. Dabar, visi žiūrintys į šį pastatą, suvokia jį kaip triaukštį su istoriniais frontonais ir antstatu.

„Toks sprendimas buvo grįstas tuo, kad XX a. pr. buvo parengtas pastato pertvarkymo projektas, kuriame buvo numatyta pristatyti trečią aukštą. Visgi galutinis sprendimas buvo priimtas palikti dviauakštį statinį, o tokios renovacijos, mano supratimu, tėra istorijos klastojimas. Man tai pats nykiausias dalykas – nukopijuoti ir užkelti, – reziumavo pašnekovė. – Šiuo atveju stiklinis antstatas – nei tragiškas, nei prastas. Tragedija yra trečias aukštas, apsimetantis tuo, kuo nėra. Jeigu antstatas statytas XXI a., tai nereikia imituoti XX a. pradžios. Tačiau šiuo konkrečiu atveju galbūt buvo galima pasirinkti originalesnį sprendimą, galbūt įdomiau sužaisti su langų ritmu, tačiau ir toks, koks yra, jis negadina pastato. Antstatas nemeluoja, o trečias aukštas – meluoja.“

Architektas tas pats, kokybė skirtinga

Kaip tikrai gerą ir kokybišką antstato sprendimą pašnekovė nurodo netoliese stovintį „Kauno“ viešbutį (Laisvės al. 79). Pagal architekto Virginijaus Juozaičio parengtą rekonstrukcijos projektą viešbutis pasidabino stikliniu antstatu, kuris yra šiek tiek atitrauktas nuo krašto gilyn ir pridengtas stogeliu. Ritmingai sustatyti langai subanguoja, suteikia pastatui subtilios dinamikos.

„Elegantiškai atlikta rekonstrukcija – aiškiai matome, kur baigiasi XIX a. pastatas, antstatas nedominuoja. Daug duoda ir tinkamai parinktos tūrių proporcijos – naujadaras pagarbiai atitrauktas ir sudaro vos trečdalį viso pasato aukščio“, – komentavo J. Butkevičienė.

Visgi, kalbant apie antstatus ir šiuolaikinę architektūrą Laisvės alėjoje, labiausiai į akis krenta netoli savivaldybės esanti kavinė „Presto“ (Laisvės al. 90) ir virš jos iškilęs stiklinis antstatas, kuriame įsikūręs „Kaunas City Hotel“. Šis antstatas savo architektūrine raiška primena savarankišką pastatą, užkeltą ant istorinio XIX a. statinio ir bandantį šį sutraikyti.

„Kad ir kaip būtų keista, tačiau tiek „Kauno“ viešbučio, tiek šio pastato antstatus projektavo tas pats architektas V. Juozaitis. Tačiau vienu atveju išlaikytos proporcijos, kitu – ne. Būtent neišlaikytos proporcijos ir lemia, kad gautas rezultatas savo kokybe yra kardinaliai skirtingas. Antstatas čia sudaro net pusę viso pastato

aukštingumo. Jeigu antstatas būtų žemesnis, būtų buvę galima gauti tikrai kokybiškesnį rezultatą. Naujadaras turi rodyti pagarbą originaliam pastatui, tačiau čia turime antstatą, kuris yra savarankiškas architektūrinis vienetas. Tai du savarankiški objektai, kurie neturi nieko bendro, taigi, ir rezultatas yra būtent toks, koks yra“, – apibendrina pašnekovė.

Architektūra, atitinkanti realijas

Šiuolaikinė architektūra šioje miesto arterijoje neapsiriboja tik antstatais. Praeivių žvilgsnių bei dėmesio sulaukia ir 35 numeriu pažymėtas stiklinis fasadas, bendrame kontekste išsiskiriantis ne tik forma ir medžiagiškumu, bet ir aukštingumu. Už šio pastato rekonstrukciją atsakingas buvo Egidijus Vilčinskas. „Anksčiau čia stovėjo nykaus sovietinio modernizmo viešbutis, taigi, šiuo atveju didelės transformacijos neįžvelgiu, nors daug kam šis pastatas ir kliūna. Tačiau jo turis paaukštintas tik į kiemo pusę, o pats fasadas – truputį padailinta dėžutė. Taip, šis pastatas disonuoja su visa supančia aplinka, tačiau, palyginti su anksčiau čia stovėjusiu „Lietuvos“ viešbutiu, didelės metamorfozės nematau. Aišku, renovuojant buvo galima išlaikyti vientisesnį architektūrinį stilių su aplinkiniais pastatais“, – reziumavo universiteto mokslininkė.

Kokia architektūra priimtina saugomose vietose? „Manau, kad naujas pastatas prie aplinkinių dera tuomet, kai yra aukštos meninės kokybės. Ne atkartojimais, beveidiškumu ar imitacijomis reikia derinti. O aukštos meninės vertės pastatas neišvengiamai turės ir šių dienų ženklų, – įsitikinusi J. Butkevičienė. – Laisvės al. 35 numeriu paženklinto pastato pavyzdys rodo, kad buvo žaidžiama aplikatyviomis detalėmis, fasadas dėliojamas iš funkcijos neatliekančių elementų, tokiu būdu bandant išsisukti iš padėties. Tai netgi nėra šiuolaikinė architektūra, nėra naujo požiūrio į architektūrą, netgi neaišku, kokiam architektūriniam laikotarpiui priskirti. O štai buvusi „Omnitel“ būstinė problemą sprendžia visai kitaip.“

1998 m. architekto Aido Rimšos projektuotas 43 numeriu pažymėtas pastatas, kuriame buvo įsikūrusi „Omnitel“ būstinė, yra pirmasis naujas pastatas Laisvės alėjoje po nepriklausomybės atgavimo. Šio pastato architektūra, pašnekovės žodžiais, turinti savo laiko ženklą. O kolonėlė – užuomina į prieš tai buvusio pastato detalę, postmodernistinis požiūris į ankstesnę šios vietos architektūrą. Jeigu visa Laisvės alėja būtų perstatyta tokiais pastatais, gerai tikrai nebūtų, bet čia turime kokybišką XX a. pačios pabaigos laiko ženklą. Šis pastatas dera menine kokybe ir tam tikra drąsa.

Beje, Laisvės alėjoje, gana netoli nuo buvusio „Lietuvos“ viešbučio, yra dar vienas stiklinis fasadas – 59 numeriu paženklintas statinys, kurio viršutiniame aukšte įsikūręs jau legendinis baras „Džem'pub“. Tam tikra prasme tai gana panašus sprendimas, tačiau paprastesnis ir ne toks pretenzingas.

„Abiejų pastatų rekonstrukcijos sprendimai buvo padiktuoti sovietmečio architektūros. Šiuo atveju buvęs horizontalus skirstymas, ritmas ir išliko per daug nepakeistas. Labai svarbu tai, kad čia buvo išlaikyta minimali architektūrinė raiška ir paliktas dalijimas horizontaliomis juostomis. Jeigu dar kartą pasižiūrėtume į buvusį viešbučio pastatą (Laisvės al. 35), matytume, kad pasirinktas pretenzingas, banguotas paviršius. O čia matome racionalių, paprastą sprendimą“, – du Laisvės alėjos stiklinius fasadus lygino pašnekovė.

J. Butkevičienės manymu, negalima gyvenamųjų pastatų ir kitų objektų užkonservuoti XIX a. pab.–XX a. pr., gyvenant XXI amžiuje. Bet viskas turi būti daroma labai subtiliai ir atpažįstamai. Laisvės alėja unikali savo banguotu siluetu, kurį sukuria skirtingas pastatų aukštingumas ir architektūrinių stilių įvairovė. ■

